

BOGANMELDELSER

Peter Garde: Dommerens litteraturhistorie. Jurist- og Økonomforbundets Forlag, København 2007. 480 s., inkl. registre. ISBN 978-87-574-1301-4. 475 DKK.

Et mysterium i dansk retsvidenskab er, hvorledes en samvittighedsfuld og travl dommer med mangfoldige interesser – det være sig juridiske som ikkejuridiske f.eks. musik og hunde (s. 428!) – samtidig kan overkomme at være en særdeles produktiv forfatter, som igen og igen opdyrker store, tidlige uberørte områder. Men at det faktisk er muligt, viser Peter Garde. Han lever heldigvis ikke op til, at dommere ofte handler fornuftigst ved at gøre mindst muligt (s. 323). I de senere år har hans værker blandt meget andet omfattet historiske retssager og retsbygningernes historie. I den her anmeldte bog kaster han sig ind i 'law and literature'. Bogen er i dobbelt forstand dommerens litteraturhistorie. At læse så godt som al dansk skønlitteratur fra den ældste tid og indtil i dag suppleret med en meget lang række værker fra udlandet, især fra hans højt skattede Norge, virker på forhånd som en så fantastisk opgave – i betydningen af hjernesvind – at ingen realistisk person blot ville overveje den. Men Peter Garde har faktisk gennemført den. Og det imponerende resultat foreligger her.

Bogen indeholder et annoteret referat af de romaner og noveller m.m., hvor der optræder dommere. Det er altså ikke alle jurister, som kvalificerer sig; det medfører ikke mindst, at sagførere og anklagere skydes ud. Det betyder også, at dansk litteraturs vel bedst kendte jurist, corpus juris (*Ved Nytaarstid i Nøddebo præstegård*), ikke er kommet med, men han var jo i virkeligheden også mere økonom end jurist. Værkerne er læst med en jurists briller, og hændelserne bedømmes – i mere end en forstand. Selv om Peter Gardes kriterium indbefatter alle dommere, er det åbenbart, at skønlitterære forfattere interesserer sig meget lidt for civilret; der er ganske få skildringer uden for strafferetlige område.

Skønlitteratur har selvfølgelig mange funktioner. I denne forbindelse er der især grund til at pege på et par af de mere sekundære. Det er paradoksalt nok kun gennem skønlitteraturen, at vi kan få virkelighedsnære beskrivelser af fortiden. Som det blev sagt for nylig, er det kun, fordi vi har *Murder Must Advertise*, at vi ved noget om arbejdet på engelske reklamebureauer i Mellemligstiden. Og som Norman Mailer udtrykte det, er fiktion det eneste sandfærdige middel til at beskrive virkeligheden (Politiken 27.10.2007). Selv når vi har skribenter som Peter Sabroe, får vi en langt bedre indlevelse gennem Knuth Becker og Carl Hansen Fahlberg. *Den lille Pige med Svovlstikkerne* og *Tudemarie* kan ikke erstattes af socialhistoriske afhandlinger. Det skyldes blandt andet, at de er ægte holistiske. Vi får altså gennem Peter Gardes arbejde en nøgle til en anden side af retshistorien end den sædvanlige.

Som nævnt er 'dommeren' i dansk skønlitteratur næsten ensbetydende med 'kriminaldommeren'. Kriminaldommere begår kriminalitet og behandler krimi-

nalitet. Den kriminalitet, som de selv begår, kan udføres i deres erhverv, værst i form af justitsmord, eller som privatpersoner. Og her ser vi gennem tiderne alle tre slags i skønlitteraturen. Alskens kriminalitetsformer passerer revue. Mord optræder ofte. Derudover er det dog kun barnedrab, blodskam, bestikkelse og underslæb, der optræder mere end nogle få gange. Virkelighedens hyppigste straffelovsovertrædelse, tyveri, nævnes næppe.

I ældre tid var det efter litteraturen bestikkelse af dommerne, som var den langt hyppigste kriminalitet. Der er al grund til at tro, at bestikkelse spillede en langt større rolle ældre tid end i dag; se allerede Rævebogen fra 1555. Så det er naturligt, at de korruperte dommere genfindes i litteraturen. Fra nyere tid nævnes kun et eksempel (s. 395), og det er bestikkelse af et vidne. Der er ikke længere noget, der tyder på, at dommerne lader sig betale (s. 422) – i hvert fald kun med lovlige ben – men andre forhold er nu med til at misfarve deres afgørelser. Der er jo i dag en helt anden opfattelse af, hvad der konstituerer inhabilitet end for blot få år siden, og i bogen nævnes flere sager med inhabile eller næsten inhabile dommere.

Det store antal embedsmandsunderslæb i første halvdel af 1800-tallet er veldokumenterede, og de dukker også naturligt op i skønlitteraturens dommerskildringer (s. 123 ff.). Men helt er de ikke forsvundet; smh. også de nye nøgleromaner.

Barnedrab har gennem århundreder været nogle af de mest tragiske sager. Det første eksempel i den her omtalte litteratur er fra Walter Scott (s. 179), hvor referatet måske peger mere i retning af 'fødsel i dølgsmål' end af 'barnedrab'. Den senest omtalte er Fejøsagen, som er en af dansk strafferets mindst flatterende sager; Peter Garde kalder den med fuld føje "berygtet" (s. 403).

Dansk ret har altid skilt sig ud ved en særlig blodtørst i blodskamsager. Peter Garde nævner her "den uhyggelige proces" i århussagen fra 1640'erne, som flere gange har inspireret danske forfattere (s. 49 f.). Den sidst omtalte sag er fra Sigurd Hoel og behandles i afsnittet om justitsmord (s. 394). For øvrigt overtrædes loven jo også, selv om der mangler forsæt (cfr. s. 374 f.).

Også fra den helt små småtingsafdeling:

S. 223 forklares "nære" som "udtale". Mig forekommer betydningen i ODS nr. 4.2 (åndeligt påvirke etc.) mere rimelig i sammenhængen.

Jeg synes nok, at der ironiseres for meget over Henrik Pontoppidan (s. 233). Han mistede jo faktisk sin finanslovsydelse.

S. 235 kan det diskuteres, om livsstraffen overlevede længst i den militære straffelov. Faktisk ophævedes den samtidig med den særlige besættelsestidshjemmel ved lov nr. 195 af 3. maj 1978.

S. 368 kunne man have peget på, at straffelovsreformen synes meget inspireret af Raffaele Garofalo.

S. 391 spørges, om inspirationen kom fra Jean Callas-sagen. Det gjorde den ikke. Von Schlozer skrev om Anna Goldi, der 1734 blev henrettet for hekseri i Schweiz.

S. 409 efterlyses fremstillinger af skandaløse frifindelser. Men det er vel alle sagerne med bestikkelse?

S. 417 har jeg svært ved at se det som et "smuthul", at man kræver bevis for, at loven er overtrådt.

Jeg har lidt svært ved at forstå, hvad forfatteren venter at finde i Viborg Stifts Folkeblad (s. 427).

S. 439 er afvisningen af muligheden for udskydelse af det civilretlige krav formentlig noget bastant.

Fremstillingen viser en udvikling, hvor 1700-tallets korrupte og fagligt utilstrækkelige dommer udvikler sig til byens centrale og stærke magtperson i slutningen af 1800-tallet. Han blev borgerdydens og respektabilitetens ypperste personifikation (s. 309). Denne magtposition svinder gennem 1900-tallet, så han eller hun nu er blevet en anonym funktionær. Garde mener at kunne konstatere, at det efter retsreformen, som skulle have gengivet [?] befolkningen tilliden til domstolene, blev helt galt med billedet af dommerne, som i hvert fald hos to af tidens vægtigste dramatikere fremtrådte som næsten absurde, personer (s. 324). Det er som om, vi er tilbage hos Holberg og Wessel igen: Dommeren tages ikke længere alvorligt. Og Garde spørger: Kan det hænge sammen med, at retsreformen af 1919 fjernede dommeren fra det myndrende samfundsliv? (S. 331). Dommeren virker fortsat i folket, men er stadig næppe en del af folket (s. 443). Man kan være uden for folket på grund af magt og ophøjet status, men også ved at forsvinde som en anonym og uinteressant embedsmand. Måske har det været udviklingen siden 1800-tallet. Et centralt spørgsmål er: Hvilken betydning får dette rolleskift i retssalen, når livets konflikter skal løses eller forsøges løst? (S. 333).

Peter Garde spørger hen mod slutningen af bogen: "Stemmer forfatterens opfattelse af dommerne med folkets opfattelse af dem? Og svarer denne subjektive opfattelse – forfatterens og/eller befolkningens – til, hvordan dommerne er "i virkeligheden"? (S. 441 ff.) Et særdeles relevant spørgsmål, men også et spørgsmål som ikke lader sig besvare. Gardes eget svar er: "Helt kan man ... ikke afvise lighederne mellem skønlitteraturens og det praktiske retslivs dommere." (S. 442).

Og selv, hvis man afviser at se litteraturens dommerportrætter som meget virkelighedsnære, kommer man ikke udenom, at forfatterne har skildret procedurer, som må give anledning til eftertanke, f.eks. hvordan et i rutiner stivnet system kan knuse den enkelte uden ond vilje, ja med de bedste intentioner. (S. 406).

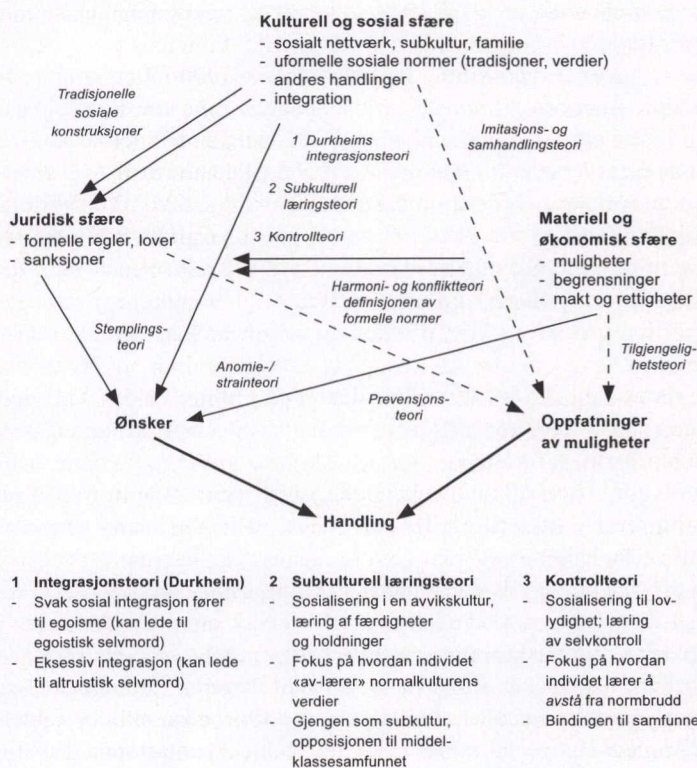
Vagn Greve

CBS – Handelshøjskolen i København

Ole-Jørgen Skog: *Skam og skade. Noen avvikssosiologiske temaer*. Gyldendal Akademisk, Oslo 2006. 315 sider.

Skam og skade är ett försök att systematisera vår kunskap om sociala avvikelser. Förf. utgår från ett aktörsperspektiv där aktörerna ses utrustade med individuella egenskaper samtidigt som de befinner sig i en socio-materiell kontext som påverkar deras handlingar. För analytikern gäller det att försöka förstå hur aktören uppfattar sin handlingssituation och vilka konsekvenser handlingarna får för aktören själv och det omgivande samhället i övrigt. Denna utgångspunkt öppnar för en bred diskussion om det s.k. individ/strukturproblemet. Likaledes skapas det utrymme för mikrosociologiska och hermeneutiska tolkningar av aktörens val i ljuset av hans eller hennes subjektiva uppfattningar.

Figur.

Figur 4.9 Samlet oversikt over ulike avviksteorier. Skjematisk fremstilling av teoriens hovedfokus. Heltrukne piler representerer faktorer som former individet, mens stiplede piler representerer faktorer som påvirker individets oppfatninger. Doppelpiler representerer faktorer som påvirker den juridiske sfæren. Tykke piler representerer aktørens handlingsvalg.

I *Kapitel 1* introduceras fenomenet social avvikelse och förf. framhäver att studiet av sociala avvikelser bör ske både med kvalitativa och kvantitativa metoder och att det krävs både yttre kausala förklaringar och inre inlevelse för att kunna förstå aktörens perspektiv. *Kapitel 2* tar upp begreppsparet handling/person och en av kapitlets huvudpöäng är att det är fruktbart att se avvikelser (både när det gäller handlingar och personer) i termer av gradskillnader och inte av artskillnader. *Kapitel 3* lägger en metateoretisk grund för olika avvikelseteorier genom att diskutera centrala frågor som (1) relationen mellan mikro- och makroplanen; (2) förhållandet mellan kausala och intentionella förklaringar; (3) olika handlingstyper; (4) rationalitet och irrationalitet; (5) fri vilja; samt (6) temat "individ, handling och social kontext". I bokens *Kapitel 4* utvecklas sedan utifrån förarbeten i *Kapitel 3* en syntes av olika avvikelseteorier i ljuset av individ/strukturproblemet. Resultatet blir en komplicerad, men ändå begriplig väv av relationer och sammanhang (se Figur på s. 203).

Resten av boken är mer empiriskt orienterad. *Kapitel 5* behandlar beroendeframkallande rusmedel. *Kapitel 6* tar bland annat upp personliga egenskapers betydelse för sociala avvikelser. *Kapitel 7* belyser formell social kontroll och förebyggande åtgärders verkningar och *Kapitel 8* behandlar straffens verkningar. I dessa kapitel försöker förf. summera huvudresultaten av befintlig forskning utan att dölja att det fortfarande finns många frågor som bara är ofullständigt belysta och att det inte alltid kan förväntas klara vetenskapliga svar, vilket ger utrymme för olika ideologiska positioneringar. Förf. egen position torde luta åt det liberal-konservativa hållet där maktaspekter är frånvarande i de sociala relationerna.

Boken riktar sig i första hand till studenter på grundnivå och den "upplysta" allmänheten. Några speciella förkunskaper kräver förf. inte av sina läsare. Förf. räknas till en prominent företrädare för den s.k. "analytiska sociologin" och denna utgångspunkt gör boken till en mycket pedagogisk skrift. Möjligen kan man anmärka att litteraturvalet förefaller delvis hårt gallrat och med slagsida åt det angloamerikanska hållet.

Bokens styrka ligger i dess originella struktur, påtagliga substans och åskådliga språk, vilket tycks vara ett adelsmärke för norsk samhällsvetenskap. Boken kommer troligen att uppskattas av studenter genom att den så tydligt tar sin utgångspunkt i individens handlingar och föreställningar. Erfarenhetsmässigt har studenter och läsare i allmänhet avsevärt svårare för strukturella betraktelsesätt. En nackdel med aktörsperspektivet kan vara att argumentationen lätt blir splittrad, eftersom individen i princip är fri att vilja, varför individers egenskaper, erfarenheter, tolkningar och befintligheter kanske inte är någonting annat än just individuella. De behöver inte nödvändigtvis vara generaliserbara.

Jon Elster skriver om boken att ”i norsk debatt som har vært preget av ideologi, svartmaling og ønsketenkning innfører han (sc. Ole Jørgen Skog) en kjærkommen nøktern tone”. Faktum är att Ole Jørgen Skog såg sin roll som forskare att den primärt ska bidra till förståelsen av världen, inte att ändra den. Ändå känns Elsters karakterisering lite udda speciellt när man tänker på bokens sista kapitel ”Virkningar av straff” där Skog både systematiskt och lidelsefullt positionerar sig mot kritikerna av straff och i tydlig polemik mot Christie avslutar han boken med: ”Pinens begränsning kan derfor ikke bara være ensidig fokusert på den ene partens pine.”

Hanns von Hofer

Stockholms universitet

Leif Senholt (red.): Fængselshistorisk Selskab 2007. Årbog udgivet af Fængselshistorisk Selskab. 127 s.

Det danska fängelsehistoriska sällskapets första årsbok innehåller fyra bidrag. Att döma av innehållet är avsikten med årsboken att ge utrymme för såväl vetenskapliga bidrag som mera personliga hågkomster ur den danska fängelsehistorien. Det första bidraget skildrar tillkomsten av ”experimentanstalten” Ringe vid mitten av 1970-talet och är skriven av den tidigare danske kriminalvårdschefen Henrik Brydenscholt. Speciellt den roll anstaltens förste direktör Erik Andersen spelade för verksamheten lyfts fram. Brydenscholt beskriver de kontroversiella nyordningar i form av självförvaltning för fångarna, samkönade avdelningar och enhetspersonal som infördes på anstalten varav de flesta trots betydande skepsis slog väl ut. Skildringen av Ringe-anstaltens etablering och svårigheterna att få de nya idéer som lanserades accepterade har måhända sitt främsta värde i att fungera som en nog så nyttig påminnelse om att det är möjligt, och även nödvändigt, att tänka i nya banor även i extremt regelstyrda och byråkratiska verksamheter som kriminalvården. Årsbokens fjärde och sista bidrag är en kort uppsats av Leif Senholt om Nytorvet i Köpenhamn och dess roll som en ”maktens plats” i historien.

Årsskriftens tyngdpunkt både kvantitativt och vetenskapligt återfinns i dess andra och tredje bidrag skrivna av professor Knut Waaben respektive post doc. Martina Hinze. Waabens bidrag behandlar de tre tukthusen i Stege, Viborg respektive Odense och deras öden från 1739 när det första av dem öppnades till 1875 när det sista lades ned. Tukthusens etablerande representerade en ny era i den danska fängelsehistorien både genom att de var ett uttryck för en decentralisering av inspärningssystemet från den tidigare koncentrationen till Köpenhamn och genom att de var ett försök att i merkantilistisk anda göra fångarna ekonomiskt

lönsamma. I denna mening var tukthusen, avsedda som de var framför allt för småbrottslingar, lösdrivare och diverse svåruppfostrade och bångstyriga element, en slags övergångsform mellan äldre tiders fästningar och slottshäkten och de fängelser som började växa fram under 1800-talet. Som sådana var de också en del av en internationell trend, något som tyvärr inte diskuteras av Waaben. Över huvud taget är det synd att Waaben inte knyter an till den numera ganska omfattande internationella forskning som finns på området. Uppsatsens påtagligt empiriska orientering med uppräknningar av namn på borgare och adelsmän, uppgifter om bidrag, löner, spisordningar och fångpopulationer och citat från olika urkunder gör den till en något ensidig och svåröverskådlig läsning. Samtidigt måste det sägas att författaren gjort ett imponerande forskningsmässigt grundarbete vilket enligt uppgift kommer att ingå i en större dansk fängelsehistorik.

Om Waabens artikel har en tydligt avgränsad nationell ram är det motsatta fallet med Martina Hinzes bidrag vilket behandlar den internationella fängelsereformrörelsen under perioden 1820–1950 inklusive Danmarks plats inom denna. Michel Foucault har understrukt att fängelsereformen är lika gammal som fängelset själv. Detta framgår med yttersta tydlighet i Hinzes initierade och intressanta bidrag. Även om en del publikationer behandlande fängelseväsendet tillkommit redan under 1700-talets senare del – mest berömda är engelsmannens John Howards reseberättelser från sina besök i fängelser i hemlandet och på kontinenten – var det under 1820-talet som en såväl kvalitativt som kvantitativt ny fas i fängelsereformrörelsen inträdde. Under de följande decennierna etablerades ett internationellt nätverk av fängelsereformatörer. Tyngdpunkten återfanns i de större europeiska staterna och USA men även i de skandinaviska länderna fanns enskilda jurister och fångvårdsmän som ingick i nätverket. Inom ramen för det allmänna vetenskapliggörandet av människan och samhällslivet som växte fram vid denna tid börjande man tala om "fängelsevetenskap" och ett ständigt ökande antal skrifter ägnade åt de olika problemen på området publicerades och översattes. Under andra hälften av 1800-talet inträdde nästa fas i reformrörelsen vilket innebar att olika former av fängelsekongresser och möten började arrangeras i den nybildade internationella fängelsekommissionens regi. Från 1870-talet blev dessa regelbundet förekommande och fler och fler delegater och länder anslöt sig. Kongresserna pågick, med smärre avbrott för världskrigen, ändå fram till 1950 varefter det internationella fångvårdsarbetet inrangerades under FN:s paraply. Kongresserna innebar en gradvis institutionalisering och professionisering av fängelsereformarbetet liksom framväxten av en specifik diskurs om kriminella och kriminalitet. Den internationella fängelsereformrörelsen kom att spela en viktig roll för utvecklingen av fångvårdsarbetet vilket fick stor betydelse inte minst för små länder som Danmark och Sverige vilka härigenom fick del av den större kunskapsbas och bredare erfarenheter som fanns på andra håll.

Fängelsehistorien är ännu, till skillnad från t ex skolans och medicinens historia, ett tämligen okänt område. Publikationer som Fängelsehistorisk Selskabs årsbok kan därför komma att fylla en viktig funktion genom att både ge utrymme för bidrag som kan ge välbehövlig historisk kunskap och, i likhet med Brydensholts bidrag, fungera som en konkret inspirationskälla för dagens kriminalvårdsanställda.

Roddy Nilsson
Växjö universitet

Börje Ekenvall: En oförvitlig polis? Studier i polisetik. Kriminologiska institutionens avhandlingsserie 26, Stockholms universitet (302 s.) 2008

Den skandinaviska forskning som handlar om poliskulturer i termer av polisiärt tänkande, handlingsfrihet och därmed polisetik har företrädesvis bedrivits med kvalitativa metoder (Ekman 1999, Holmberg 1999, Finstad 2000, Granér 2004). Med Börje Ekenvalls doktorsavhandling *"En oförvitlig polis? Studier i polisetik"* har vi fått en kvantitativ ansats som i tillämpliga delar bekräftar denna forskning.

Ekenvall har utifrån en postenkät till ett representativt urval av poliser jämfört attityderna till olika typer av oegentliga beteenden. Studien utgör ursprungligen en del av ett internationellt projekt med ursprung i USA, där polisers attityder till i första hand korruptivt beteende mätts i ett antal länder. Attitydmätningarna har gjorts 1999 och 2004. På motsvarande sätt har han vid olika mätstillfällen 1999 – 2005 undersökt polisstudenters attityder vid utbildningens början och slut.

Därtill har ett stort antal kvalitativa uppföljande intervjuer genomförts för att bedöma studiens reliabilitet men även för att få en uppfattning av hur respondenterna tänkt när de svarat.

Enkäten är uppbyggd kring ett antal vinjettsituationer som respondenten fått bedöma. De situationer som tas upp handlar om bisyssla i form av låssmedsfirma, stöld i samband med att vara först på plats vid inbrott, chef som byter personliga tjänster mot ändring i tjänstgöringslista för en av sin personal, rattfull polis som blir hemkörd och inte anmäld, övervåld efter infångande, hämtning av kollega från hemmet i tjänstefordon samt polis som skriver två timmar för mycket i tjänstgöringslista som vederbörande sedan kompenserar vid nästa arbetspass. I tre fall anges olika former av korruption: fria måltider och presenter av mindre värde, muta för att slippa böter vid fortkörning, provision för hänvisning till bilbärgningsbolag.

För varje vinjett får respondenten i en femgradig skala bedöma hur allvarlig vederbörande uppfattar det "avvikande beteendet" samt hur allvarlig vederbörande tror att kollegorna på den egna myndigheten bedömer detta. Därtill frågas efter i vilken utsträckning händelsen är att betrakta som ett brott, vilken påföljd re-

spondenten anser vara lämplig, liksom vilken påföljd man tror skulle bli aktuell vid upptäckt. Slutligen ställs två frågor om egen och vad man tror om kollegors anmälningsbenägenhet.

I vad jag skulle beskriva som studiens viktigaste resultat ingår ett tämligen likartat svarsmönster för såväl 1999 som 2004 års mätningar. Sålunda bedömer 96% av poliserna 1999 och 100% 2004 exemplen om stöld, muta, rattfylleri, provision och chefens beteende som allvarligt eller mycket allvarligt. Man tillskriver dessutom kollegorna likartade bedömningar. Exemplet med övervåld får en något lägre bedömning 85-89% 1999 resp. 2004. Här bedömer man dessutom att bara 73-77% av kollegorna ser beteendet som allvarligt eller mycket allvarligt. En något lägre bedömning får även de fria måltiderna m.m. som 77 resp. 79% anser allvarliga (63-65% för kollegorna). Därefter minskar såväl de egna som uppfattningen om kollegornas bedömningar för bisysslan (29-35% egen bedömning, ändring i tjänstgöringslistan (29-31%) och hämtning i tjänstebil (14-18%).

Genomgående redovisas dessutom lägre siffror för egen och ännu lägre siffror för kollegors anmälningsbenägenhet trots att man bedömt att det inträffade innebär en överträdelse. Detta ger stöd för existensen av en tystnadskod bland poliser i termer av att inte anmäla eller vittna mot en kollega. På denna punkt identifierar Ekenvall utifrån kvalitativa intervjudata en rad faktor som påverkar anmälningsbenägen såsom förekomst av vittnen, frågans allvar, den egna relationen till kollegan, om överträdelsen skett i tjänsten eller privat. Här skulle man vara mer tillåtande vad gäller privata överträdelser. Man beskriver dessutom en mindre benägenhet att anmäla överordnade liksom de som inte tillhör den egna enheten. En ytterligare anledning skulle vara att Ekenvalls informanter anser det praktiskt krångligt att skriva en anmälan.

En av avhandlingens stora förtjänster är den visar på en stor homogenitet i attityder och att denna homogenitet är stabil över tid. Detta är speciellt intressant eftersom man från polishåll ofta hävdar att det skett stora förändringar i attityder och förhållningssätt inom poliskollektivet. Vidare förmår avhandlingen bekräfta alt. ger stöd för flera aspekter av den kvalitativa forskningens antaganden. Bl.a. bekräftas det starka avståndstagandet till korruption som åtminstone i sina direkta former till skillnad från andra västländer torde utgöra ett marginellt problem inom nordisk polis. På motsvarande sätt ingår det i svenska polisens yrkeskodex att stöld i tjänsten är oacceptabelt trots att det finns åtskilliga tillfällen för detta utan risk för upptäckt. På motsvarande sätt bekräftas det kompromisslösa avståndstagandet till rattfylleri fastän det i enkätens beskrivning anges att händelsen inträffat "på en ödlig väg". Avståndstagandet gentemot chefens beteende kan kopplas till chefskritiken inom polisen. Det är dessutom intressant att övervåld gentemot en redan "säkrad" inte möter fullt så starka reaktioner.

Allra mest intressant är kanske studiens bekräftelse av en tystnadskod inom polisen. En fråga som är kontroversiell och som regelbundet dyker upp i svensk polisdebatt. Vi minns t.ex. attackerna mot justitiekanslerns uttalande från 2006 efter det att han kritiserat tystnadskoden. Detta trots att denna kod bekräftats i en studie av Polisförbundet i en enkätstudie från 2005.

Det finns dock flera invändningar mot avhandlingen. En handlar om studiens bristande teoretiska förankring. Ekenvall gör gällande att han inte funnit någon sammanhängande teoretisk grund utan att hans studie är av explorativ karaktär. Detta innebär emellertid att han i stor utsträckning saknar en teoretiskt förankrad begreppsapparat för sina analyser av data. Därmed blir fältet öppet för implicita antaganden utan explicit teoretisk förankring eller positionering. Bl.a. skulle resonemang kring deontologisk (plikt-) kontra konsekvensetik liksom distinktionen mellan förvaltnings-, egen- och professionsetik vara tillämpliga. Några exempel:

Studien har en normativ slagsida i och med att det bara är regelbrott som tycks konstituera bristande etik. Han gör gällande att alla de situationer som används i enkäten är straff- eller arbetsrättsligt sanktionerade. Däremot finns det inte med några situationer som behandlar t.ex. bemötandeproblematik. Hur oförsämd eller kränkande man kan vara som polis torde vara en viktig polisetisk fråga. Såväl straff- som arbetsrättsligt rör vi oss däremot i en gråzon. Ekenvall beskriver vidare en etikaxel som utgår från graden av sanktion, informell arbetsgivarkritik – arbetsrättslig sanktion – straffrättslig sanktion. Tystnadskoden får beteckningen "illegal diskretion". I en kommentar till bedömningen av otillåten bisyssla anges "Det är rätt många (20 respektive 30 procent) som förespråkar ingen åtgärd beträffande otillåten bisyssla, *vilket vittnar om bristande insikt* i vad som gäller för förtroendeskadlig bisyssla."(min kursivering)

Det är följaktligen förvaltningsetiken och en variant av pliktetik där arbetsgivaren och lagstiftning styr vad som är etiskt olämpligt som Ekenvall tycks utgå från. Frågan om distinktionen mellan den etiska frågan vad som är en god resp. ond handling och den juridiska vad som är tillåtet resp. förbjudet är annars en vattendelare mellan etik och juridik. En gängse uppfattning är att etik och juridik representerar olika perspektiv om än med gemensamma beröringspunkter. Om det verkligen är Ekenvalls ståndpunkt att det regelvidriga också definierar det etiskt förkastliga, hade en närmare diskussion kring detta varit lämplig i en text som gör anspråk på att vara en studie i etik. Men möjligen är det bristen på en begreppsapparat för att analysera data som leder till en brist på stringens i analysen.

Vidare redogör Ekenvall visserligen för poliskulturforskning liksom för diskussionen om organisatorisk-strukturella kontra psykologiska orsaker till överträdelser (bad apple kontra rotten barrels) men analyserna tycks återkommande fastna i någon form av psykologisk förklaringsmodell. Alternativt skulle (t. ex. i citatet ovan) at-

tityderna till den otillåtna bisysslan snarare än bristande insikt kunna handla om en professionsetiskt avvikande bedömning i förhållande till regelverket. På motsvarande sätt skulle ett pliktetisk underordnande kunna ställas mot de svarandes konsekvensetiska bedömningar av polisens förmåga att hålla isär de båda rollerna.

Den dominerande delen av avhandlingens resultatredovisning handlar om ev. skillnader i resultat mellan de olika mätillfällena liksom mellan de olika delstudierna. Exempelvis behandlas skillnader utifrån kön, ålder, yrkesverksamma och nyantagna studenter, samt studenter i början och slutet av utbildningen. Härvidlag använder sig Ekenvall av beräkningar av indexerade medelvärden där ev. signifikans i skillnaderna undersöks genom t-test. Ofta finns inga skillnader och konstaterade skillnader är genomgående små. Går man till bilagda tabeller framgår att skillnaderna i medelvärde oftast handlar om omkring 0,2-0,3 skalsteg eller mindre. Endast i ett fåtal fall överstiger skillnaderna 0,5 skalsteg. Sålunda utgör den största skillnaden mellan yrkesverksamma 1999 och 2004 av den grad av allvar man tillmäter exemplet med bisyssla. 1999 var medelvärdet 2,52 som höjts till 2.81 år 2004 d.v.s. 0,29 skalsteg. I den minsta rapporterade skillnaden från samma studie har avståndstagandet mot skyddandet av den rattfulla kollegan ökat från 4,73 till 4,79 d.v.s. 0,06 skalsteg.

Förfarandet är problematiskt av flera anledningar. Jag skall här bara konstatera att det är statistiskt kontroversiellt att som Ekenvall gör räkna medelvärden och signifikantesta data tillkomna med en ordinalskala. Frågan är emellertid vad dessa värden säger oss. Att en skillnad är statistiskt signifikant anger ju bara slumpfaktorns betydelse. Däremot behöver det inte betyda att den har någon praktisk relevans. Är det t.ex. många som gett ett närliggande svarsalternativ eller färre som har mycket avvikande svar? Den statistiskt mer accepterade redovisningen i form av stapeldiagram och procentandelar hade varit betydligt mer informationsrik eftersom den dessutom gett information om spridningen i materialet.

Varje tolkning av data torde vara abhängig undersökningsmetoden. Speciellt torde möjligheten att bedöma små skillnader vara beroende av det undersökningsinstrument man använder. Attitydundersökningar i form av postenkäter torde kunna beskrivas som ett grovt mätinstrument som knappast kan ge data som tål jämförelser mellan små skillnader. Generellt har vi t.ex. ingen aning om vad respondenten lägger i sin bedömning av graden av allvar. Vi vet heller inte hur genomtänkta svaren är.

Specifikt för denna enkät finns dessutom en rad invändningar som sammantaget borde mana till försiktighet vid tolkning och analys. Författaren redovisar, uppgivet misstro mot anonymitetsskydd för respondenten som en orsak till bortfallet. Men samma risk torde återfinnas även bland dem som besvarat enkäten. Därtill finns för den femgradiga likertskala bedömningarna baseras på, möjligheten att mittenalternativet 3 använts som ett ambivalent eller "vet ej-alternativ". Ekenvall anger detta som felkälla för en specifik fråga men det torde gälla för hela enkäten.

Dessutom är instruktionen till och utformningen av enkäten problematisk. Som förutsättning för enkätens situationer anges "att kollegan med det oegentliga beteendet varit polis i fem år och haft en oklanderlig tjänstgöring bakom sig" Samtidigt implicerar tre av situationerna "bisysla", "provision vid bärgning" och "fria måltider" ett återkommande beteende.

Ekenvall noterar vidare att "de svarande i relativt många fall, såväl 1999 som 2004, inte alltid är beredda att acceptera förutsättningarna i instruktionen, "att själva inte intolka fler förutsättningar i frågan än de som givits." Jag vill emellertid påstå att denna instruktion ställer så höga krav på respondentens disciplin att man inte kan räkna med att den normalt följs. Man måste aktivt tänka att nu skall jag bedöma situationen enbart utifrån vad där står och ingenting annat. Utifrån kognitiv socialpsykologi kan man emellertid hävda att respondenten spontant aktiverar en inre bild av situationen som han/hon senare svarar utifrån.

Man kan vidare anta att ju mer mångtydig eller informationsfattig en situation beskrivs desto mer fyller respondenten i med ytterligare antaganden. I enkäten varierar mängden och karaktären på information. I exemplet med övervåld motiveras detta med att det utgör straff för att vederbörande gjort motstånd och flytt. I fallet med den felaktigt ifyllda tjänstgöringslistan som vederbörande sedan kompenserar, ges däremot ingen information om orsaken, eventuell personlig vinning etc.

Visserligen anger Ekenvall att de skillnader han får fram är små eller måttliga. Samtidigt beskriver han okritiskt dem som reella. Baserat på skillnader på 0,06 och 0,29 skalsteg anser han sig ha funnit ett "tydligare avståndstagande" 2004 till oegentligheter som otillåten bisysla, övervåld, hämtning i tjänstebil och ingripande mot en rattfull kollega. Ännu mer problematiskt blir det när dessa små skillnader skall tolkas. När manliga och kvinnliga poliser jämförs föreslår han utifrån en skillnad på 0,24-0,25 skalsteg att "Detta allvar skulle kunna tyda på, att kvinnor hyser en mindre önskan att tillgripa våld och kanske också själva är mindre benägna att tillgripa våld i verkligheten." Möjligen har Ekenvall rätt men att utifrån det underlag han har, föreslå definitiva skillnader mellan manliga och kvinnliga poliser är ytterst tveksamt. Samma kritik kan riktas mot tolkningen av skillnaden mellan äldre och yngre poliser. Utifrån motsvarande små skillnader i materialet menar han att "Det är en öppen fråga om detta (avståndstagandet) är att se som en generationsfråga eller om den har med socialisationen att göra."

En otydlig teoretisk förankring och överdriven tilltro till siffrornas förklaringsvärde återkommer i avhandlingens resonemang om överdriven självbild. Med hänvisning till psykoanalytisk teori gör Ekenvall en vidlyftig definiering av psykologiska försvar och identifierar ett sådant försvar i termer av att den svarande "medvetet eller omedvetet – har en tendens att framställa sig själv som

lite bättre än andra." Han gör vidare antagandet att om respondenten bedömer en situation allvarligare än denne tillskriver kollegorna skulle detta kunna tyda på en överdriven självbild. I Ekenvalls data framträder detta fenomen tydligast i de straffmässigt mindre allvarliga och lägst skattade vinjetfrågorna "otillåten bisyssla", "hämtas i tjänstebil" och "ändra i tjänstgöringslistan". Frågan är emellertid varför den svarande just i dessa frågor skulle vilja framhålla sig själv som bättre än andra. I grundläggande vetenskaplig metod används begreppet Ockhams rakkniv som syftar på att man bör raka bort onödiga antaganden för att nå den enklaste förklaringen. Är det då inte en mer närliggande förklaring att anta att respondenterna gör en rimlig bedömning? Om jag t.ex. skulle se det som mycket allvarligt att en person skriver fel i en tjänstgöringslista trots att vederbörande snarast kompenserar detta, så skulle jag på goda grunder kunna anta att här har jag inte kollegorna med mig.

Ekenvalls avhandling bygger på ett omfattande empiriskt material. Utöver stora stickprov i enkäterna har han bl.a. gjort djupintervjuer med ett 50-tal respondenter kring hur de resonerat när de fyllt i enkäten. Men det är bara vad gäller tytnadskoden dessa data redovisas. Det torde framgå av ovan sagda att jag tycker att Ekenvall överanvänder sina kvantitativa data. På motsvarande sätt anser jag att han underanvänder dessa mer kvalitativa data. Det vore oerhört intressant att få veta hur man resonerar när man kommer fram till ett visst svar. Hur resonerar den relativt stora minoritet som inte bedömer övervåld som allvarligt, för att inte tala om min favorit "ändring i tjänstgöringslistan". Hur resonerar de poliser som betraktar en felhandling som omedelbart korrigerars som allvarlig? Här kan Ekenvall sitta på en guldgruva ifråga om information om polisiärt tänkande. Förhoppningsvis tar sig författaren tid att presentera detta i ett senare arbete.

Rolf Granér

Polisutbildningen vid Växjö universitet

Loïc Wacquant: Fattigdommens fængsler. Socialpolitisk Forlag, København, 2008.

"En voksende moralsk panik er i de senere år fejet hen over Europa, hvor den alene i kraft af omfang og voldsomhed har sat dybe og varige spor i de europæiske stater politik og på længere sigt i de europæiske samfund." Slik begynner Wacquant sin dystre bok om hvordan vestens fængsler fylles opp av fattige. I følge forfatteren henger Europas voksende fangebefolkning sammen med den øktede importen av nyliberalistiske idealer fra USA, tilpasset den europeiske doxa. Resultatet er blant annet et nytt syn på lovbrudd og lovbrutere. I følge Wacquant innebærer den

nye straffedoxa en kriminalisering av fattigdom, drevet frem av den makteliten som lenge har ønsket å omdefinere statens rolle. I følge markedsliberalismens tilhengere skal staten akseptere arbeidsmarkedets ekskluderende krefter, og heller straffe dem som ikke godtar at de holdes utenfor mulighetene til å nå det gode liv. Noe som lett kan føre til høye fangetall.

I USA har fangetallene økt lenge. I 1983 satt 274 av 100 000 amerikanere i fengsel. Allerede da uttrykte fagpersoner bekymringer og kom med advarsler om hva som ville skje dersom utviklingen fikk forsette. Utviklingen har fått forsette. Wacquants tall viser at i 1997 satt 648 av 100 000 amerikanere i fengsel. Ifølge Nils Christie er tallene for høsten i 2008 kommet opp i 762 per 100 000. Hva har skjedd?

I følge Wacquant har nyliberalismens idealer lagt betingelsene for utviklingen og oppslutningen rundt det han kaller den nye kriminalitetsforståelsen. I motsetning til hva politikere og media ofte påstår, er det ikke farlige mennesker som fyller opp fengslene, men vanlige mennesker som har begått mindre alvorlige lovbrudd. I all hovedsak dreier det seg om mennesker fra filleproletariatet, de samme som er mest utsatt for ekskludering når staten velger å gi opp arbeidsdeling som inkluderingsverktøy og heller la markedskreftene få avgjøre hvem som får jobb og ikke. Samtidig som aksepten for arbeidsmarkedets ekskluderende krefter gjør det vanskeligere å få jobb, blir det vanskeligere å få tildelt sosialhjelp. Wacquant peker blant annet på endringen fra Welfare til Workfare programs, hvor kravet for å få sosialhjelp er at personen jobber. Således oppheves sosiale tiltak til fordel for kontroll- og disiplineringstiltak. I Wacquants øyne er dette intet annet enn tvangsarbeid. Politikerne bruker på sin side heller begreper som ansvarliggjøring og frie valg i mulighetenes land. I forlengelsen av denne retorikken blir dem som begår lovbrudd onde og farlige. En manipulerende retorikk som vi kjenner igjen fra krigen mot narkotika. I denne sammenheng refererer Wacquant til Nils Christie, som påpeker at narkotikabekjempelsen lenge har fungert som et skalkeskjul for å gå til "krig mot de befolkningsgrupper som anses for minst nyttige og derfor mest farlige" (s. 97). Ut over 1990- tallet ble denne retorikken i økende grad rettet mot dem som representerer "uorden" – være seg tiggere, taggere, alkoholikere, hjemløse etc.

En følge av frykt og farlighetsretorikken er i følge Wacquant en politisk konkurranse i å være "tough on crime". I USA er det et karriereselv-mord for innflytelsesrike personer i politikken å kjempe for lavere straffer. Politikernes bruk av straff for å mele sin egen kake har ført til kriminaliseringer og strengere straffer for flere typer lovbrudd. Det er denne repressive straffeholdningen Wacquant mener har spredd seg fra USA til Europa. For å vise hvordan det har skjedd bruker han fortellingen om utviklingen og spredningen av Zero Tolerance perspektivet.

Forholdet mellom begrepene Zero Tolerance (ZT) og Broken Windows teorien (BWT) til Georg Kelling og James Q. Willson er noe komplisert. Tim Newburn og Trevor Jones viser i artikkelen *Symbolizing crime control: Reflections on Zero Tolerance*, hvordan ZT først og fremst et begrep fra nyhetsmedienes verden. Flere av dem som var med å utvikle det noen kaller Broken Windows policing, har i senere tid tatt avstan fra begrepet Zero Tolerance. Men det er vanskelig å komme unna at BWT og Zero Tolerance Policing (ZTP) har sterke familiære likhetstrekk. Det gjelder både prinsippene de hviler på og hvem det var som fikk Broken Windows Policing til å vokse seg inn i maktelitens korridorer. ZTP er særlig opptatt av det prinsippet i BWT som sier at uorden fører til alvorlige lovbrudd. Selv om prinsippet ikke støttes av empiri, ble det brukt for å legitimere aggressive politimetoder mot den fattigste delen av befolkningen. Eller sagt med Kellings ord, dem som viste "asocial opførsel, der er forbundet med hjemløshed" (s. 22).

ZTP eller Broken Windows policing, som noen kaller det, er den nye arbeidsmodellen for New York politiet. Etter å ha tapt borgermestervalget til David Dinkins i 1989, forsøkte Rudolph Giuliani seg på nytt i 1993. Denne gangen med valgloftene lavere skatter og tøffere kriminalitetsbekjempelse. Som kjent, så vant han. For å gjøre politiet klar til krig mot de fattige, ble William Bratton utnevnt til Commissioner of the NYPD av Giuliani. Bratton hadde vært sjef for New York City Transit Police, og var kjent for å bruke aggressive politimetoder for å oppnå orden. Sammen erklærte Bratton og Giuliani krig mot hjemløse og andre fattige som ga bybildet et preg av å være uordentlig. I deres krigsretorikk ble "Squeegee men" – de som vasker bilvinduer i lyskryss – utpekt som symbolet på selve fienden, og på byens moralske og sosiale forfall. For å effektivisere krigen, omorganiserte Bratton NYPD. Det er her elementet av "det nye" kommer inn. Selve ideen om intensivpoliti var ikke ny. Det var derimot Brattons ide om å kreve at politisjefene skulle jobbe etter en business management modell. Det betydde økte krav om statistisk målstyring og ansvarliggjøring av de politisjefer som ikke nådde målene. Etter omorganiseringen uttalte Bratton: "Jeg er parat til at sammenligne min ledergruppe med en hvilken som helst virksomhet som finnes på Fortunes 500 liste over virksomheter" (s. 23).

Etter at ZTP utover 1990 tallet ble markedsført som forklaringen på New Yorks synkende kriminalitetsstatistikk, ble den av ledere over hele verden annonsert som en suksess. Det til tross for at forklaringen ikke hadde eller har empirisk dekning. For å vise hvordan ZTP kunne bli en slik suksess, peker Wacquant på Manhattan Institute's rolle i markedsføringen av ZTP. Gjennom instituttets sosiale nettverk av betydningsfulle personer i politikk, byråkrati, media og akademien, ble BWT og ZTP spredd til andre amerikanske – og etter hvert europeiske byer. Wacquant ser den internasjonale spredningen av den amerikanske kriminalitetsforståelsen i tre

steg. *Det første steget* var utviklingen av ideer og teorier som ble satt ut i praksis, og deretter markedsført som årsaken til den synkende kriminalitetsstatistikken i New York – det Wacquant kaller en systematisk propagandakampanje. *Det andre steget* var eksport og import av ideene gjennom nyliberalistiske ”tenketanker” i USA og Europa, og særlig England. På en del områder deler England de amerikanske idealene om frie markedskrefter. Derfor fungerer England godt som en trojansk hest eller et avklimatiseringskammer for de amerikanske ideene. I følge Wacquant betyr ikke dette at England eller Europa direkte importerer amerikanske ideer. Nyliberalistiske teorier og praksiser har kun vært mulig å importere fordi de harmonerer så godt med det hegemoniske perspektivet Europas maktelite har på hvordan markedskreftene alene skal få styre arbeidsdelingen. Wacquant er også opptatt av forskjellene mellom USA og Europa. Sosialdemokratiske og katolske styreformere mener han har gjort Europa mer opptatt av å strebe etter å inkludere de ekskluderte. Importen av amerikanske idealer kommer først og fremst til syne ved at de sosiale hjelpetiltakene vokser sammen med kontroll- og disiplineringstiltakene. Dette leder frem til et høyere antall personer som er under myndighetenes kontroll.

Det tredje steget i internasjonaliseringen av det nye *commen sense* synet på straff, er det Wacquant kaller akademisk hvitvasking. Det skjer når akademikere tilknyttet nyliberalistiske tenketanker omformer amerikanske modeller så de passer det europeiske ”idémarkedet”. Det innebærer blant annet å omforme kontrolltiltakene slik at de fremstår som sosiale hjelpetiltak. Karakteristisk for disse tiltakene er denne dobbeltheten; økt satsing på både sosiale og strafferettslige reguleringer – altså et sosialt panoptikon. Den store mengden informasjon om de ”problematiske personene”, og sosialetatens menneskelige kontakt med disse, gjør at velferdsapparatet lett kan fungere som et overvåkingsorgan for å disiplinere ”den problematiske” delen av befolkningen. Wacquant ser dette som prisen den fattige befolkningen må betale for den sosiale usikkerheten, som myndighetene skaper ved å akseptere arbeidsmarkeds ekskluderende krefter.

Det store spørsmålet er om de europeiske modellene skiller seg fra den amerikanske, eller om den kun er et steg på veien mot masseinnesperring slik som i USA. Wacquant tror at Europa leter etter sine egne veier til straffestaten. Veier som kjennetegnes nettopp av denne dobbeltheten i satsing på sosiale tiltak og strafferettslige reguleringer. Hvor store konsekvenser dette vil få for antall innesperrede, lar han fremtiden få avgjøre, men han er sikker på at det vil gi konsekvenser.

Det er 10 år siden Fattigdommens fengsel ble skrevet. I forordet til den danske oversettelsen skriver Jørgen Jepsen at Wacquants analyser og beskrivelser nærmest fremstår som profetier, særlig i lys av utviklingen i Danmark og Frankrike. Det gjelder både beskrivelsene og analysene av urolighetene i storbyene hvor unge

arbeidsledige innvandrere bor. Wacquants analyser står i skarp kontrast til politikere og nyhetsmedienes frykt og farlighetsretorikk, som reduserer lovbruddenes mening til individets onde vilje fremfor et resultat av ekskluderende strukturer som fjerner legale muligheter. Opp av støvet fra knuste muligheter og drømmer stiger illegale muligheter fram. Lovbrudd kan gi penger, kompetanse og kunnskap som baner vei for status og identitet. For noen gir dette livet mer mening enn å være forvist til rollen som arbeidsledig uten muligheter til jobb – eller overflødig som Zygmunt Bauman kaller det i boken *Forspildte liv Moderniteten og dens udstøtte*.

Når det kommer til de skandinaviske forholdene, virker Wacquant å være mer optimistisk. Han vier riktig nok ikke Skandinavia så mye plass, men han tror våre velferdsmodellens fokus på kollektivism og solidaritet som samfunnsverdier, er med på å skjerme oss fra nyliberalismen. Jeg kan ikke si jeg er like optimistisk. Også i Skandinavia kan vi finne tendenser til at landene utvikler egne veier mot straffestaten. Jeg tenker særlig på den danske utviklingen etter at Fogh Rasmussen kom til makten. Eksempler på Danmarks økte tro på individualisering, kontroll og disiplinering, kommer til syne både i innvandringspolitikken og i det som er blitt kalt "normalisering av Christiania. Jeg tror når det kommer til den skandinaviske utviklingen, så traff Nils Christie bedre i sin bok *Kriminalitetskontroll som industri: mot GULAG, vestlig type*, da han påpekte at også her kan fangebefolkningen komme til å vokse. I mine øyne utfyller Christie og Wacquant hverandre på en fin måte. De tilnærmer seg mange av de samme temaene på hver sine måter, og begge gir treffende analyser av hvordan bruken av straff utvikler seg.

Eirik Hammersvik
Universitetet i Oslo

Robert I. Mawby (red.): Burglary. International Library of Criminology, Criminal Justice and Penology, Second Series. Hampshire, England: Ashgate, 2007. 520 sider.

Mawby's bog *Burglary* består af en kort introduktion af redaktøren og 28 genoptrykte artikler skrevet af en skare velkendte specialister inden for emnet indbrud. Disse artikler – hvis oprindelige udgivelsesdatoer strækker sig fra 1975 til 2004 – dækker et bredt område af forskning i indbrud og udgør en rimelig omfattende oversigt over den nyeste udvikling.

Redaktørens indledende afsnit giver en udmærket oversigt over forskning i indbrud. Introduktionen er delt op i fire afsnit, hvor det første giver en grundlæggende beskrivelse af forskellige typer indbrud og tendenser. Desuden belyses

nogle af de undertiden intense psykologiske konsekvenser af indbrud for ofrene. I det andet afsnit gennemgås forskning i indbrudsrisici og forbryderens valg af mål. På baggrund af tidligere forskning fremhæves, at der er fire faktorer, som samlet beskriver risikoen for indbrud for de enkelte boliger og for boligområdet: beliggenhed, målets attraktivitet, social forebyggelse og teknisk forebyggelse. Introduktionens tredje afsnit beskriver en række store – først og fremmest britiske – præventive tiltag. Der skelnes mellem problemer ved tiltagens art og deres gennemførelse med henblik på at forstå, hvorfor mange initiativer tilsyneladende ikke har haft den forventede præventive effekt. I det fjerde og sidste afsnit i introduktionen beskrives 'skadereduktion', hvorved Mawby mener strafferetssystemets tiltag med henblik på inkapacitering af de mest aktive lovovertrædere samt mindskning af konsekvenser for ofrene gennem offerrådgivning og mægling.

De 28 genoptrykte artikler er opdelt i to sektioner: *Risk and Impact* and *Policy Responses*. Mange af disse artikler er moderne klassikere inden for feltet, men der er en vis overlapning mellem de artikler, som Mawby har valgt. For eksempel er der blandt de 18 artikler i første sektion fire artikler om gerningsmandens valg af gerningssted, fire om prædiktation af indbrudsrisikoen (for huse og områder) og fire om mønstre for og betydningen af reviktimering. Selv om der er tale om væsentlige emneområder, synes jeg, at nogle af artiklerne overlapper hinanden for meget. Dette forekommer især mærkværdigt i betragtning af, at Mawby helt udelukker andre vigtige forskningsområder, herunder særlig litteratur om 'kriminalitetsrejsen'. Mawby nævner emnet i sin introduktion, men han forsømmer at medtage et eneste eksempel fra denne forskningsgenre, der går tilbage til 1932, og som ikke er uden praktisk betydning (f.eks. geografisk profilering).

De ti artikler i bogens anden halvdel gennemgår teori og forskning vedrørende forebyggelse af indbrud og mindskning af skader. Denne sektion indbefatter evalueringerne af større præventive tiltag, *Safer Cities* og *Secured-by-Design*, og har endvidere et kraftigt fokus på ofre og hjælpen til dem samt strafferetssystemets respons. Samlingen mangler et grundlæggende overblik over teori og forskning vedrørende de basale præventive teknikker, såsom brugen af tyverialarmer, mærkning af ejendele og forbedring af naturligt opsyn. Inkluderet er dog en artikel om teori og forskning vedrørende nabohjælp, der beskrives som et teoretisk lovende tiltag, som dog ikke klart er påvist at have en effekt. Det skal dog tilføjes, at der senere er kommet et Campbell review, der forsigtigt konkluderer, at dette program har en præventiv effekt.

I øvrigt er manglen på bevis for effekten af præventive tiltag vedrørende indbrud efter min mening karakteristisk for området. På trods af flere års forskning er der meget få metodologisk solide evalueringer af initiativer til forebyggelse af indbrud. Næsten al forskning til dato er enten non-eksperimentel eller er i bedste

fald kvasi-eksperimentel, og en stor del er lidet overbevisende. Det skyldes først og fremmest problemer med implementering af programmer (typisk fordi deltagerne ikke følger programmet som planlagt), mangel på sammenlignelighet med kontrolområder og næsten fullstendig fravær af randomiserte eksperimenter på tross af de klare muligheter herfor.

Til sidst skal bemærkes, at på tross af dets centrale betydning i relation til forebygginge af indbrud opptrer ordet 'forskydning' (displacement) af effekt ikke i Mawby's introduktion til bogen. Dette forekommer uumiddelbart underligt, men er måske forståelig, for diskussionen om forskydning forudsætter, at der er fundet solide beviser for, at det er mulig å forebygge indbrud.

David W.M. Sorensen

Justitsministeriets Forskningskontor

Mette Volquartz: I tryghedens navn. Politiets rolle i det senmoderne samfund. Bokforlaget Frydenlund, 2009. 144s.

"Politiet hjelper os til at bevare illusionen om trygghet i et samfund, hvor det sociale er afgået ved døden." På denne måten oppsummerer Volquartz selv hovedtankene i "I tryghedens navn". Hun har skrevet en liten, men viktig bok om politiets rolle i dagens samfunn. Det er lenge siden jeg har lest en bok som makter å være både teoretisk spennende og pedagogisk lettlest innen feltet politiforskning. Jeg synes også hun treffer meget godt i sin diagnose av både samfunn og politi. Boken er til å bli klok av for de som ønsker å forstå hvorfor vi i dag etterspør stadig mer politi som skal dekke stadig nye oppgaver, samtidig som det også synes klart at de har problemer med å utføre disse oppgavene. Man forventer i dag at politiet skal løse en rekke problemer man knapt visste eksisterte for 20 eller 30 år siden. Politiet har fått og delvis selv tatt på seg en håpløs oppgave, å sikre trygghetsfølelsen i et samfunn preget av eksistensiell utrygghet.

"I tryghedens navn" forklarer også hvordan vi har havnet i denne situasjonen. Triangelet populistisk politikk, media og politi er en uhellig allianse som ofte er med på å forstørre akkurat de problemer de selv sier man ønsker å bekjempe, utrygghet og samfunnsmessig risiko. Hun viser blant annet hvordan politiet bevisst har benyttet frykten for kriminalitet som mediastrategi for å skaffe større bevilgninger i en situasjon hvor disse midlene vil ha liten effekt på folks trygghet. I stedet spør hun om ikke akkurat disse kampanjene har bidratt til å øke publikums frykt. Et annet eksempel som nevnes er dansk politi sin sterke oppmerksomhet rundt de såkalte rockerne, som i Norge kalles MC kriminelle. Det er interessant å lese fordi norsk politi ofte har blitt inspirert av dansk politi sin innsats mot disse

gruppene. Politi og media fremstiller ofte krigen mot rockerne som en suksesshistorie, Volquartzten gir et ganske annet og langt mindre flatterende bilde.

"I tryghedens navn" har likevel noen sider som er litt problematiske. Boken er tynn, rundt 100 sider tekst. Den tar dessuten for seg et bredt tema, noe som gjør at deler av fremstillingen ut fra en akademisk synsvinkel behandles for overfladisk. Eksempelvis blir den politihistoriske fremstillingen for tynn og man savner en bredere fremstilling hvor flere andre måter å forstå den på burde vært presentert.

Et annet problem er at boken tidvis blir ganske polemisk. Det hadde vært greit hvis boken primært hadde vært ment som et debattskrift, men det er den jo ikke. Politiets lønnskamp vies mye plass og får det glatte lag av forfatteren. Vi har hatt mye av den samme retorikken som vi finner i Danmark også innen norsk politi, men jeg synes vel at dette tema nok burde vært dekket på en noe mer analytisk måte. Det kriminalpolitiske spillet rundt politiet og særlig populistiske partiers fremferd behandles likedann. Personlig deler jeg oppfatningene, men synes likevel at boken her bryter med dens ellers så klare akademiske og analytiske grep. Volquartzten har skrevet en viktig bok som nok dessverre nok skremmer noen lesere, eksempelvis politifolk, ved at den tidvis blir for polemisk i stilen. Boken vil derfor kunne lide av å bli avfeiet som politikk og syensing. Det er synd.

En annen detalj som undertegnede kunne ønsket annerledes er litteraturlistene og kildene i boken som tidvis var vanskelig å finne frem i.

I det store og hele er likevel "I tryghedens navn" en bok jeg vil anbefale. Den gir ikke bare en forståelig fremstilling av politiets rolle i dagens samfunn, men den gir også en innføring i ganske vidtrekkende forandringer i det danske samfunn og i dansk kriminalpolitikk. Boken er til å bli klok av og er en av de første monografiene som makter å forklare hva som har skjedd med politiet og kriminalpolitikken ikke bare i Danmark, men i de nordiske landene de seneste par tiår.

Paul Larsson

Politihøgskolen i Oslo